

بررسی موانع کسب و کار نظام بانکی ایران و ارائه راهکارهایی در جهت بهبود محیط کسب و کار

پریا قاسمی^۱

محور مرتبط با موضوع مقاله: ۴ (راهکارهای بهبود وضعیت ایران در نماگر اخذ اعتبارات بانک جهانی)

Sajad.farokhi@gmail.com

چکیده فضای کسب و کار سرمایه‌گذاری را می‌توان از حوزه‌های استراتژیک توسعه صنعتی ایران تلقی کرد که عمدتاً ناشی از تمام عوامل بیرونی بوده و عواملی چون بهره‌وری و اشتغال نیروی کار، سرمایه‌گذاری، آزادی‌های اقتصادی تولیدکنندگان و ظرفیت‌های تولیدی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. توسعه اقتصادی بر پایه رقابت‌پذیری کشورها استوار است و سلامت محیط کسب و کار از عوامل موثر بر رقابت‌پذیری می‌باشد. محیط کسب و کار روشن و سالم که منتج از سلامت اقتصاد و سیاست صحیح کشورها بوده و منجر به نتیجه‌های مثبت اقتصادی از قبیل صادرات مفید، رشد اقتصادی و توسعه صنعتی می‌شود، از مواردی است که می‌بایست در فهرست سیاست‌های اقتصادی دولت قرار گیرد. در این پژوهش عواملی همچون نرخ تورم بالا، نرخ سود بانکی بالا، وجود تحریم‌ها، کاهش سرمایه‌گذاری خارجی، حجم مطالبات غیرتجاری، ریسک‌های نقدینگی و اعتباری، و نوسانات نرخ ارز به‌عنوان تهدید فعالیت‌های کسب و کار سیستم بانکی شناخته شده‌اند.

کلمات کلیدی: فضای کسب و کار، نظام بانکی ایران، توسعه اقتصادی.

مقدمه

رعایت موضوع بهبود فضای کسب و کار در دنیا اولین بار توسط یک اقتصاد دان پرویی بنام هرناندوسوتو مطرح گردید. این اقتصاددان با انجام تحقیقات و بررسی‌هایی که اخذ مجوزهای لازم برای تاسیس واحدهای اقتصادی تا بهره‌برداری انجام داد، به یافته‌هایی دست پیدا نمود که عوامل زیادی خارج از تسلط فعالیت اقتصادی بر عملکرد آنان تأثیر خواهند گذاشت، که این عوامل، در کشور و مناطق جهان بسیار متفاوت عمل می‌کنند (مختاری و همکاران، ۱۳۹۵). بانک جهانی امروز براساس یافته‌ها و عبارتی روش دسوتو محیط کسب و کار را ارزیابی و مورد سنجش قرار می‌دهد. این مدل اکثر عواملی را که باعث تسهیل یا سخت شدن فضای کسب و کار می‌شوند را دربرمی‌گیرد (رنجبران، ۱۳۹۲). به کلیه عوامل موثر بر کسب و کار بنگاه‌های اقتصادی که خارج از کنترل و تسلط بنگاه‌ها می‌باشد فضای کسب و کار اطلاق می‌گردد. بهبود فضای کسب و کار در کشورها عاملی مهم در راستای افزایش رشد اقتصادی آنها به شمار می‌آید. محیط کسب و کار در یک تعریف کلی مجموعه عواملی است که بر عملکرد بنگاه تأثیر می‌گذارد، اما مدیر نمی‌تواند آن را به سهولت تغییر دهد و تا زمانی که محیط کسب و کار بهبود نیابد بهبود عملکرد بنگاه‌ها و بطور کلی رشد بخش خصوصی امکان‌پذیر نیست. فضای کسب و کار سرمایه‌گذاری را می‌توان از حوزه‌های استراتژیک توسعه صنعتی ایران تلقی کرد که عمدتاً ناشی از تمام عوامل بیرونی بوده و عواملی چون بهره‌وری و اشتغال نیروی کار، سرمایه‌گذاری، آزادی‌های اقتصادی تولیدکنندگان و ظرفیت‌های تولیدی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. از سوی دیگر، توسعه اقتصادی بر پایه رقابت‌پذیری کشورها استوار است و سلامت محیط کسب و کار از عوامل موثر بر رقابت‌پذیری می‌باشد. محیط کسب و کار روشن و سالم که منتج از سلامت اقتصاد و سیاست صحیح کشورها بوده و منجر به نتیجه‌های مثبت اقتصادی از قبیل صادرات مفید، رشد اقتصادی و توسعه صنعتی می‌شود، از مواردی است که می‌بایست در فهرست سیاست‌های اقتصادی دولت قرار گیرد (سالاری، ۱۳۹۰). بهره‌وری در تولید از عوامل مهم اثرگذار بر فضای کسب و کار می‌باشد که کشورها می‌توانند بخشی از رشد اقتصادی خود را در سایه افزایش بهره‌وری نیروی کار و سرمایه محقق کنند. لازمه بهبود شرایط کسب و کار در کشورها دانستن نقاط ضعف و قوت فضای کسب و کار آنها می‌باشد. براساس مطالعات صورت گرفته در فضای کنونی اقتصاد ایران موانعی بر سر راه فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران وجود دارد که برطرف شدن آنها از بار مشکلات فضای کسب و کار کشور می‌کاهد. از جمله این موانع می‌توان به عدم اطمینان از سیاست‌های کنونی دولت در بخش‌های مختلف، نظام دریافت عوارض و گستردگی جرائم اجتماعی، تعدد و پیچیدگی بخش‌نامه‌ها و قوانین، فساد و گستردگی اقتصاد زیرزمینی، میزان سهولت و هزینه‌های دسترسی به منابع مالی، مهارت نیروی انسانی و مقررات نیروی کار، هزینه‌های حمل و نقل، دسترسی به زمین، انرژی و مخابرات اشاره کرد (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۲). بهبود فضای کسب و کار امروزه به عنوان یک راهبرد اقتصادی شناخته می‌شود. این راهبرد مکمل راهبرد خصوصی‌سازی است و برخی نیز حتی بر این باورند که رفع موانع بخش خصوصی یا همان بهبود فضای کسب و کار می‌بایست جایگزین خصوصی‌سازی شود. همچنین بهبود فضای کسب و کار می‌تواند منجر به ایجاد فعالیت‌های متکی بر کارآفرینی گردد.

افزایش سطح فعالیت‌های کارآفرینانه و توسعه کارآفرینی در یک جامعه به ایجاد محیطی پیش برنده برای افزایش تعداد کارآفرینان و راه‌اندازی و رشد شرکت‌ها نیاز دارد. برای ایجاد فرصت‌های محیطی بیشتر دولت‌ها می‌توانند موانع موجود در سیستم‌های نظارتی، اداری، قانونی و مالی که ممکن است به‌عنوان عوامل بازدارنده در ورود کسب و کار عمل کنند را کاهش یا حذف کنند. محیط نامناسب کسب و کار مانع رشد کارآفرینی و شرکت‌های کوچک و متوسط است و در این خصوص شرکت‌های کوچک بیش از شرکت‌های بزرگ از محیط نامناسب کسب و کار آسیب می‌بینند (سالاری، ۱۳۹۰).

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی-مدیریت بازاریابی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

بررسی وضعیت ایران در مقایسه با سایر کشورها

تاکنون وضعیت ایران به لحاظ شاخص کسب و کار در وضعیت نامطلوبی قرار داشته است. در سال ۲۰۱۷ ایران از میان ۱۹۰ کشور مورد بررسی، رتبه ۱۲۰ام را به خود اختصاص داده که نسبت به سال ۲۰۱۶ سه پله تنزل یافته است. علیرغم تنزل در رتبه کلی شاخص در برخی زیر شاخص‌ها بهبود رخ داده است. از لحاظ شاخص‌های «حمایت از سرمایه‌گذاران خرد» و «تجارت فرامرزی» رتبه ایران بهبود یافته است و علی‌رغم افت ۳ پله ای در شاخص سهولت کسب و کار، به شاخص پیشرو نزدیک‌تر شده است. ارتباط تنگاتنگ نظام تأمین مالی کشور با سیستم بانکی و نقش کم رنگ‌تر بازارهای مالی غیر بانکی در تأمین مالی فعالیت‌های اقتصادی موجب شده است تا جایگاه سیستم بانکی در ارتباط با بهبود فضای کسب و کار برجسته تر شود. اما علیرغم این اهمیت، رتبه ایران در شاخص‌های مربوط به نظام بانکی و مالی تنزل یافته است. تنزل ۴ پله‌ای ایران در اخذ اعتبارات ناشی از عدم توسعه مالی کشور و مشکلات نظام بانکی است که خود می‌تواند ناشی از مشکلات عدیده در نحوه فعالیت‌های بانکها باشد (تجربشی، ۱۳۹۶).

گزارش‌های سالانه «انجام کسب‌وکار» که از سال ۲۰۰۵ توسط بانک جهانی منتشر می‌شوند، میزان سهولت قوانین و مقررات در طول چرخه عمر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در کشورهای مختلف اندازه‌گیری و نتیجه هر سال به‌صورت رتبه‌بندی کشورها از نظر سهولت انجام کسب‌وکار، اعلام می‌شود. در گزارش سال ۲۰۱۷، ایران با دو رتبه تنزل نسبت به گزارش سال ۲۰۱۶، در رتبه ۱۲۰ از میان ۱۹۱ کشور قرار گرفته است. تنها اصلاح ثبت شده در گزارش سال ۲۰۱۷ برای ایران، بهبود و توسعه پنجره واحد تجاری است که تبعات آن در کاهش اندک زمان صادرات و واردات قابل مشاهده است، اما با توجه به پیشرفت‌های گسترده‌تر سایر کشورها، رتبه ایران در نماگر تجارت فرامرزی از ۱۶۷ به ۱۷۰ در سال ۲۰۱۷ تنزل یافته است. از سال ۲۰۱۵ روند رو به بهبودی در رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی آغاز شده بود؛ به نحوی که ایران از رتبه ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ به ۱۱۸ در سال ۲۰۱۶ رسید. بررسی گزارش‌های سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷ بانک جهانی نشان می‌دهد در این دوره تنها سه مورد اصلاح در گزارش‌های انجام کسب‌وکار برای ایران ثبت شده و بخش عمده تغییر رتبه ایران در این سال‌ها به دلیل بازنگری در داده‌ها اتفاق افتاده است. در بازنگری‌های انجام شده در مورد ایران، تنها بخشی از خطاهای فاحش سال‌های گذشته در ارسال اطلاعات تعدیل شده‌اند. براساس گزارش‌های «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی» مرکز پژوهش‌های مجلس، در سال ۱۳۹۳ خطای گسترده در ارسال اطلاعات توسط پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه‌های بانک جهانی در هر ۱۰ نماگر اتفاق افتاده است. سازوکار انتخاب افراد مشارکت‌کننده مبتنی بر روش علمی نیست و تنها این قید وجود دارد که افراد به لحاظ تخصص باید حقوقدان، قاضی، وکیل، مهندس ساختمان و یا بازرگان و همگی از بخش خصوصی باشند. نمونه منتخب ایران از سال ۲۰۰۳ تاکنون تغییر چندانی نداشته و معمولاً در حدود ۷۰ تا ۸۰ نفر در مجموع ۱۰ پرسش‌نامه مربوط به ایران را تکمیل و ارسال می‌کنند. براساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، این موضوع در مورد کشورهای دیگر هم صادق است. اما تفاوت در این است که در آن کشورها اطلاعات با دقت و صحت کامل گزارش می‌شود و نوعی انسجام محتوایی بین عملکرد دولت و تأثیرپذیری بخش خصوصی از قوانین و مقررات وجود دارد (معاونت پژوهش‌های اقتصادی، ۱۳۹۵). وضعیت ایران در گزارش‌های انجام کسب‌وکار در سال‌های ۲۰۱۴ - ۲۰۱۷ و همچنین داده‌های بازنگری شده و نیز مقایسه با بهترین وضعیت در کشورهای موضوع سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ براساس گزارش سال ۲۰۱۷ در هر نماگر در جدول ۱، قابل مشاهده است.

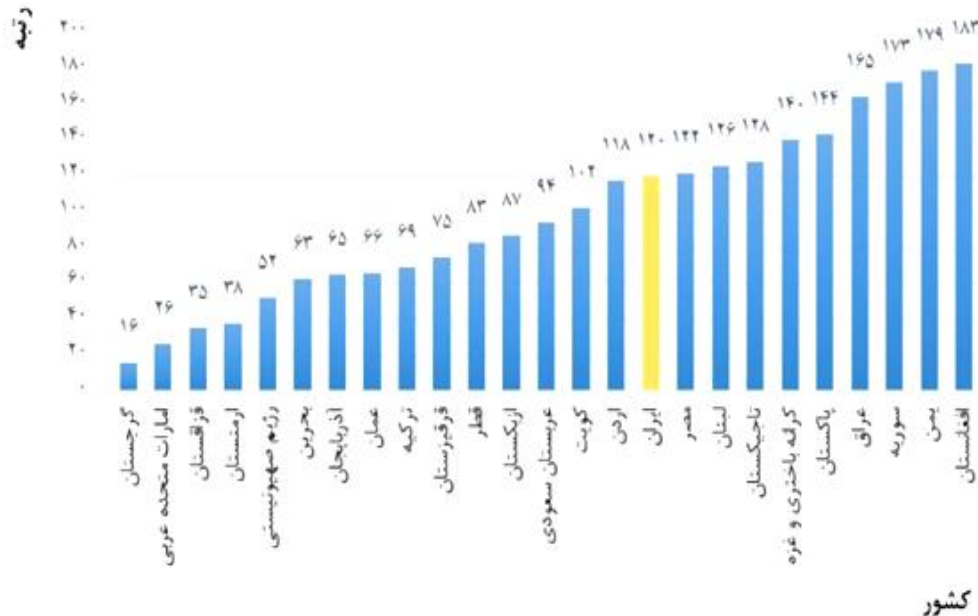
جدول ۱. مقایسه وضعیت نماگرهای گزارش انجام کسب و کار در ایران با بهترین کشورهای سند چشم‌انداز و جهان

(منبع بانک جهانی ۲۰۱۷-۲۰۱۴)

عنوان	۲۰۱۴	بازنگری ۲۰۱۴	۲۰۱۵	بازنگری ۲۰۱۵	۲۰۱۶	بازنگری ۲۰۱۶	۲۰۱۷	بهترین عملکرد کشورهای سند چشم‌انداز، ۲۰۱۷
رتبه کل	۱۵۲	۱۳۲	۱۳۰	۱۱۹	۱۱۸	۱۱۷	۱۲۰	گرجستان با رتبه ۱۶
شروع کسب‌وکار	۱۰۷	۷۰	۶۲	۸۲	۸۷	۹۷	۱۰۲	گرجستان (رتبه ۸ جهان)
اخذ مجوز ساخت‌وساز	۱۶۹	۱۶۱	۱۷۲	۹۸	۶۹	۲۷	۲۷	امارات (رتبه ۴ جهان)
دسترسی به برق	۱۶۹	۱۱۹	۱۰۷	۹۴	۸۸	۹۰	۹۴	امارات (رتبه ۴ جهان)
ثبت مالکیت	۱۶۵	۱۵۹	۱۶۱	۸۹	۹۱	۸۵	۸۶	گرجستان (رتبه ۳ جهان)
اخذ اعتبارات	۸۶	۸۶	۸۶	۹۰	۹۷	۹۷	۱۰۱	گرجستان (رتبه ۷ جهان)
حمایت از سهام‌داران خرد	۱۴۷	۱۴۳	۱۵۴	۱۴۹	۱۵۰	۱۶۶	۱۶۵	قزاقستان (رتبه ۳ جهان)
پرداخت مالیات	۱۳۹	۱۱۸	۱۲۴	۱۲۲	۱۲۳	۹۹	۱۰۰	قطر امارات (رتبه ۱ جهان)
تجارت فرامرزی	۱۵۳	۱۳۵	۱۵۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۷۱	۱۷۰	ارمنستان (رتبه ۴۸ جهان)
اجرای قراردادها	۵۱	۶۷	۶۶	۶۲	۶۲	۶۹	۷۰	قزاقستان (رتبه ۹ جهان)
ورشکستگی	۱۲۹	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۷	۱۴۰	۱۵۵	۱۵۶	رژیم صهیونیستی (رتبه ۳۱ جهان)

جایگاه منطقه‌ای ایران در میان کشورهای موضوع سند چشم‌انداز در سال ۲۰۱۷ نسبت به سال ۲۰۱۶ تغییری نداشته و همچنان در رتبه نامناسب ۱۶ از میان ۲۵ کشور باقی مانده است. این امر نشان می‌دهد که به‌منظور ارتقای جایگاه منطقه‌ای ایران، به اصلاحات بیشتری در زمینه محیط کسب‌وکار نیاز است. نمودار زیر رتبه ایران را در مقایسه با کشورهای سند چشم‌انداز در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی نشان می‌دهد:

نمودار ۱. رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار سال ۲۰۱۷ در مقایسه با کشورهای سند چشم‌انداز (منبع بانک جهانی ۲۰۱۷-۲۰۱۴).

فضای کسب و کار در یک سیستم بانکی سالم به دلیل نقش کلیدی که در اقتصاد کشورها، واسطه‌گری مالی، تبدیل سرسیدها، تسهیل جریان پرداخت‌ها، تخصیص اعتباری بازی می‌کند از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. وجود تاثیرات خارجی مثبت بانک‌ها از قبیل گردآوری پس‌اندازها، تخصیص منابع و فراهم نمودن نقدینگی، خدمات پرداخت بانک‌ها را به موسساتی بی‌بدیل تبدیل کرده است، ضمن آنکه در کشورهای در حال انتقال و اقتصادهای در حال توسعه (با بازارهای مالی کمتر توسعه یافته) به علت کمبود فعالیت سایر نهادهای مالی، آنها تنها فراهم کننده اطلاعات مالی و عامل تنوع پورتفوی مالی مورد نیاز در تبدیل سرسیدها و کاهش ریسک‌های مرتبط به شمار می‌روند. با توجه به اهمیتی که تاثیر عملکرد و فضای کسب و کار بانکی بر بخش واقعی اقتصاد دارد و وجود هر گونه چالش کل اقتصاد کشور را تحت تاثیر قرار خواهد داد. شرایط اقتصاد کلان می‌تواند بر فضای کسب و کار بانکی تاثیر داشته باشد. تورم یکی از متغیرهای کلان اقتصادی است که بر فضای کسب و کار بانکی اثر می‌گذارد. نرخ تورم به ویژه در دو سال اخیر با افزایش قابل ملاحظه‌ای مواجه شده است. افزایش نرخ تورم در شرایطی که نرخ‌های سود بانکی به صورت دستوری و بسیار پایین‌تر از نرخ تورم تعیین می‌شود، یک مخاطره بزرگ برای نظام بانکی است. پایین بودن نرخ سود بانکی نسبت به نرخ تورم موجب شده است از یک سو ورودی منابع مالی به نظام بانکی تضعیف می‌گردد و از سوی دیگر تقاضای منابع مالی در نظام بانکی افزایش یابد. در چنین شرایطی نه تنها میزان فعالیت مالی نظام بانکی کاهش می‌یابد، بلکه مازاد تقاضا برای منابع مالی، به جیره‌بندی گسترده منابع مالی، در نظام بانکی می‌انجامد (مرکز مطالعات مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵).

برداشته شدن تحریم‌ها اگر چه به نظر می‌رسد مستلزم طی یک فرآیند نسبتاً طولانی است، پیامدهای مثبتی در عرصه اقتصادی و بانکداری برجای خواهد گذاشت، به غیر از اثرات مثبت آن در روان‌سازی فعالیت‌های تجاری در عرصه بین‌المللی، برخورداری از حق انتخاب شرکای تجاری معتبر از مهمترین دستاوردهای آن به حساب می‌آید. این مورد در خصوص کارگزاران بانک‌ها نیز صادق است. بدیهی است که کارگزاران معتبر، از مشتریان معتبر برخوردارند. از سوی دیگر، با توجه به اینکه در تجارت اصل بر این است که هر دو طرف منتفع شوند، جدای از درآمد که کارگزاران خارجی بانک‌ها از قطع ارتباطات تجاریشان با طرف‌های ایرانی از دست داده‌اند، این تحریم‌ها از بعضی جنبه‌ها به سیستم بانکی کشور آسیب وارد کرده است.

با توجه به حجم مطالبات غیرتجاری، ریسک‌های نقدینگی و اعتباری، حداقل ریسک‌هایی هستند که سیستم بانکی کشور را تهدید می‌کنند. طبیعی است که عدم بازیافت تسهیلات بانک‌ها گردش وجوه در بانک‌ها را قفل کرده، مدیریت منابع و مصارف را با موانع جدی مواجه می‌کند. این در حالی است که حساب‌های بانک‌ها از شفافیت لازم برای اظهار نظر قطعی در این مورد برخوردار نیستند. افزون بر این، چنین به نظر می‌رسد بانک‌ها در مورد قراردادهای مشارکت مدنی از بین عقود مشارکتی که به دلیل تأثیرپذیری از نوسانات قیمت‌ها در معرض ریسک بازار قرار دارند دارای ریسک تمرکز هستند. در مورد نرخ ارز، ظاهراً به گونه‌ای عمل می‌شود که ریسک ناشی از نوسانات نرخ ارز به مشتری منتقل می‌شود، با این وجود در صورت بروز نوسانات غیر منتظره و غیرقابل پیش‌بینی، این نوسانات می‌تواند در توان مشتری برای ایفای تعهداتش تأثیر بگذارد به این ترتیب، ریسک بازار به صورت ریسک اعتباری با بانک منتقل خواهد شد. افزون بر همه این‌ها غیرشفاف بودن ترازنامه بانک‌ها می‌تواند سبب شود ارزیابی درستی از کفایت سرمایه بانک‌ها به منظور ایفای نقش ضربه‌گیر آن برای رویارویی با زیان‌های احتمالی به عمل نیاید. بنابراین، ناکافی بودن سرمایه تعدادی از بانک‌ها به نسبت فعالیت‌های پرریسکی که انجام داده‌اند را نیز می‌بایست از جمله مشکلات تهدیدکننده ثبات و امنیت سیستم بانکی در فضای کسب و کار بانکی به حساب آورد.

نتیجه‌گیری

در این که نظام بانکی ایران در شرایط فعلی نسبت به شاخص‌های جهانی با مشکلات بسیاری روبه‌روست و نیازمند درمان است، هیچ اختلافی میان کارشناسان و برنامه‌ریزان و حتی بانکداران وجود ندارد، بانکداری در ایران با ۱۰ چالش جدی از جمله بالا بودن سود بانکی، افزایش معوقات بانکی، پایین بودن نرخ کفایت سرمایه بانک‌ها، صوری عمل کردن بانک‌ها در اجرای عقود و تعداد شعب بالا مواجه است که انجمن باید برای مقابله با این چالش‌ها برنامه‌ریزی و رفع آنها را پیگیری کند. برای حل این مشکلات، دو رهیافت و به عبارت دیگر دو گونه راهکار در سال‌های اخیر ارائه شده است. راهکار نخست، کوبیدن نظام بانکی و از نو ساختن آن است و راهکار دوم، انجام اصلاحات موردی و تدریجی در نظام بانکی و حل آنها در چارچوب قوانین، مقررات و ساختارهای موجود است. نگاهی به طرح قانون عملیات بانکی بدون ربا که از سوی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ایران ارائه شده است و بسیار بر آن پافشاری می‌شود، نشانگر آن است که تقریباً هیچ جنبه‌ای از جنبه‌های بانکداری ایران نیست که در اثر تصویب و اجرایی شدن این قانون، به شکل سابق باقی بماند و طراحان قانون مزبور، در پی ایجاد تحولات عمیق و ریشه‌دار در نظام بانکی کشور بوده‌اند. لایحه بانک مرکزی و دولت اما سعی کرده است تا حد امکان به چارچوب موجود وفادار بماند و تغییرات را به موارد ضروری محدود کند. طرفداران هر یک از این دو راهکار، دلایل و مستندات خاص خود را ارائه می‌کنند و شیوه خود را از شیوه رقیب، برتر می‌دانند. حقیقت این است که هیچ نظام مالی و اقتصادی توسعه‌یافته‌ای را نمی‌توان نشان داد که تمامی اجزای آن از قبل طراحی شده باشد. نظام‌های مالی، ساختمان و ماشین نیستند که مهندس یا مهندسانی، همه اجزای آنها را با رسم نقشه‌هایی طراحی کرده باشند و کارگران، آن نقشه‌ها را عیناً پیاده کنند. نظام‌های مالی و قواعد بازی در این نظام‌ها، به تدریج و اندک‌اندک و در پاسخ به پرسش‌ها و نیازهایی که به تدریج مطرح می‌شوند طراحی شده‌اند. بنابراین می‌توان در این راستا با توجه به ادبیات تحقیق، پیشنهادات زیر را مطرح نمود.

پیشنهادات

راهکارهایی در بلندمدت و کوتاه‌مدت ارائه شده است. راهکار بلندمدت این مطالعه حاکی از سازوکارهای اصلاحی ترازنامه نظام بانکی با در نظر گرفتن سه هدف است. هدف نخست متوقف کردن رشد دارایی‌های موهوم در سمت راست ترازنامه بانکی است که در نهایت به حذف این نوع دارایی‌ها از ترازنامه‌های بانکی منجر خواهد شد. هدف دوم کاهش شتاب رشد بدهی‌ها در سمت چپ ترازنامه است که ناشی از نرخ سود بالاست که عملاً فرآیند نظام بانکی را در مخاطره قرار داده و در نهایت سومین هدف، تعدیل دارایی‌های موهوم و منجمد انباشت شده در ترازنامه‌ها است. این مطالعه، برنامه اصلاح ساختار نظام نظارت بانکی را به عنوان نخستین راهکار در جهت رسیدن به اهداف مطرح شده بیان کرده که به توقف انباشت دارایی موهوم و منجمد منجر خواهد شد. دومین راهکار عملی، اصلاح ساختار مالی و عملیات نظام بانکی بیان شده که دارای دو وجه عملیاتی است. اصلاح ساختار ترازنامه و حذف ناترازی از یکسو و اصلاح ساختار درآمد و هزینه از سوی دیگر از افزایش تدریجی دارایی‌های موهوم جلوگیری می‌کند و سبب اصلاح ساختار مالی و عملیاتی نظام بانکی خواهد شد. بحث آخر بیان شده نیز همگرایی سیاست پولی و مالی در جهت کاهش نرخ سود در کوتاه‌مدت است. در نتیجه کاهش نرخ سود را در کوتاه‌مدت باید به عنوان اولویت اول سیاست‌های اقتصاد کلان در نظر گرفت تا اقتصاد در مسیر صحیح خودش قرار گیرد. همچنین تعدیل در سیاست‌های نرخ ارز می‌تواند به بهتر شدن فعالیت‌های کسب و کار بانک‌ها براساس شاخص جهانی داشته باشد.

منابع

- تجریشی، فاطمه (۱۳۹۶). نقش نظام بانکی در بهبود فضای کسب و کار، مجله اینترنتی اقتصاد ایران. <http://shahdeeghtesad.com>
- سالاری، ابودر (۱۳۹۰). بررسی تاثیر نظام مالیاتی بر فضای کسب و کار، مجله اقتصادی- ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره‌های ۹ و ۱۰، ۱۱۱-۱۳۰.
- عبداللهی، فرشته؛ مهربانی، فاطمه و بصیرت، مهدی (۱۳۹۲). مقایسه اثر شاخص‌های فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی: مطالعه موردی ایران و کشورهای عضو سازمان توسعه اقتصادی و همکاری، اولین همایش الکترونیکی ملی چشم‌انداز اقتصاد ایران، ۲۰-۱.
- مختاری، حسین؛ ناصرالاسلامی، گلناز و مرادی، امین (۱۳۹۵). نقش بهبود فضای کسب و کار در ساماندهی شهر تهران، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال سی و یکم، شماره ۱۲۳، ۷۵-۸۹.
- معاونت پژوهش‌های اقتصادی (۱۳۹۵). وضعیت ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی ۲۰۱۷، دفتر مطالعات اقتصادی مجلس، ش.م: ۲۲۰۱۵۱۵۹.